

61982J0043

HOTĂRÂREA CURȚII
DIN 17 IANUARIE 1984*

**Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen, VBVB,
și Vereeniging ter Bevordering van de Belangen
des Boekhandels VBBB
împotriva
Comisiei Comunităților Europene**

„Norme din domeniul concurenței — Prețuri fixe pentru cărți”

Cauzele conexate 43 și 63/82

În cauzele conexate 43 și 63/82,

VERENIGING TER BEVORDERING VAN HET VLAAMSE BOEKWEZEN VBVB (asociație pentru promovarea cărții flamande), cu sediul la Anvers, reprezentată de Aimé de Caluwé și Johan Billiet, avocați la Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg la cabinetul lui Ernest Arendt, 34 B, rue Philippe II;

și

VERENIGING TER BEVORDERING VAN HET VLAAMSE BOEKWEZEN VBVB (asociație pentru promovarea intereselor comerțului cu cărți), cu sediul la Amsterdam, reprezentată de Th. R. Bremer, avocat la Amsterdam, cu domiciliul ales în Luxemburg la cabinetul lui Jean-Claude Wolter, 2, rue Goethe,

reclamante,

susținute de

GROUPEMENT DES ASSOCIATIONS DE LIBRAIRES DE LA CEE (GALC),

GROUPEMENT DES ÉDITEURS DE LIVRES DE LA CEE (GELC),

ambele cu sediul la Bruxelles, reprezentate pentru procedura scrisă de către Jeremy Lever, Queen's Counsel, of Gray's Inn, și domnul Robin Griffith, solicitor în Bruxelles, și pentru procedura orală de către Ormo-Willem Brouwer, avocat în Amsterdam, cu domiciliul ales la Luxemburg la cabinetul lui Jacques Loesch, 2, rue Goethe,

și

* Limba de procedură: olandeza.

BÖRSENEREIN DES DEUTSCHEN BUCHHANDELS E.V., cu sediul la Frankfurt pe Main, reprezentată, pentru procedura scrisă de către Franz-Wilhelm Peter, avocat în Frankfurt, și pentru procedura orală de către O. W. Brouwer, cu domiciliul ales în Luxemburg, la cabinetul lui Jean-Claude Wolter,

interveniente,

împotriva

COMISIEI COMUNITĂȚILOR EUROPENE, reprezentată prin consilier juridic, Bastiaan van der Esch, asistat de către Pieter Jan Kuyper, membru al Serviciului juridic al acesteia, cu domiciliul ales în Luxemburg, la biroul lui Oreste Montalto, membru al Serviciului juridic al acesteia, clădirea Jean Monnet, Kirchberg,

pârâtă,

susținută de

NV CLUB,

NV GB-INNO-BM

și

NV SODAL, care desfășoară activități comerciale sub denumirea FNAC,

societăți cu sediul la Bruxelles, reprezentate pentru procedura scrisă de Louis Van Bunnan, avocat în Bruxelles, și, pentru procedura orală de către Ignace de Greef, avocat în Bruxelles, cu domiciliul ales în Luxemburg la cabinetul lui Nicolas Decker, 16, avenue Marie-Thérèse,

interveniente,

având ca obiect anularea Deciziei nr. 82/123 a Comisiei din 25 noiembrie 1981 privind procedura de aplicare a articolului 85 din tratat (IV/428-VBBB/VBVB),

CURTEA,

compusă din J. Mertens de Wilmars, președinte, T. Koopmans, K. Bahlmann și Y. Galmot, președinți de cameră, P. Pescatore, Mackenzie Stuart, A. O'Keefe, G. Bosco, O. Due, U. Everling și C. Kakouris, judecători,

avocat general: P. VerLoren van Themaat
grefier: J. A. Pompe, grefier adjunct,

pronunță prezenta

Hotărâre

1 Prin cererile depuse la grefa Curții la 5 și, respectiv, la 15 februarie 1982, Vereniging ter Bevordering van het Vlaamse Boekwezen (VBVB), cu sediul la Anvers, și Vereeniging ter Bevordering van de Belangen des Boekhandels (VBBB), cu sediul la Amsterdam, au introdus, în temeiul articolului 173 alineatul (2) din Tratatul CEE, acțiuni pentru anularea Deciziei nr. 82/123/CEE a Comisiei din 25 noiembrie 1981 privind procedura de aplicare a articolului 85 din Tratatul CEE (JO L 54, p. 36).

2 Decizia contestată se referă la acordul încheiat la 21 ianuarie 1949 între cele două asociații care reprezintă, fiecare în parte, marea majoritate a editurilor și librarilor din Flandra și, respectiv, din Țările de Jos. Modificat la 2 iulie 1958, acordul a fost notificat Comisiei, în conformitate cu dispozițiile Regulamentului nr. 17, la 30 octombrie 1962 de către VBBB și la 3 noiembrie 1962 de către VBVB. Aceste notificări erau însoțite de o cerere de exceptare în temeiul articolului 85 alineatul (3) pentru cazul în care acordul era considerat contrar alineatului (1) al aceluiași articol. Din dosar rezultă că, în momentul notificării acordului lor, reclamantele au notificat de asemenea Comisiei acordurile și reglementările în vigoare în cadrul fiecăreia dintre cele două asociații naționale (denumite în continuare „acorduri naționale”)

3 Procedura a fost inițiată la 7 decembrie 1977 de către Comisie. Comunicarea obiecțiilor a avut loc prin două scrisori identice, adresate reclamantelor la 19 decembrie 1977 și, respectiv, la 12 ianuarie 1978.

4 O primă audiere a părților a avut loc la 15 și 16 martie 1978, o a doua la 18 octombrie 1979 și o reuniune suplimentară la 19 martie 1981. Între aceste date, reclamantele au prezentat Comisiei diverse propuneri alternative, dar nici una dintre aceste modificări nu a avut aprobarea Comisiei. Aceasta și-a confirmat poziția prin scrisoarea din 27 martie 1981 și a adoptat, la 25 noiembrie 1981, decizia care face obiectul acțiunii. Prin această decizie, Comisia a constatat că acordul constituie o încălcare a articolului 85 alineatul (1) și a refuzat să acorde o exceptare în temeiul alineatului (3) al aceluiași articol.

5 Acțiunile au fost introduse la 5 și, respectiv, 15 februarie 1982. La aceleași date, reclamantele au introdus o cerere de ordonanță președințială pentru obținerea suspendării executării deciziei contestate în timpul procedurii pendinte în acțiunea principală. Prin ordonanța din 31 martie 1982, președintele Curții a acordat această suspendare, în anumite limite și în anumite condiții.

6 Acordul, descris mai pe larg la punctul 9 din decizia în litigiu, se caracterizează prin trei grupuri de dispoziții strâns legate între ele:

a) obligația oricărui editor de a stabili, pentru fiecare dintre publicațiile sale, un preț de vânzare pentru consumator și obligația corespunzătoare, pentru toți ceilalți membri ai celor două asociații naționale, de a se asigura că acest preț este respectat până la etapa vânzării cu amănuntul, singurele excepții fiind cele prevăzute în mod limitat de acordurile naționale (denumit în continuare „sistem de prețuri impuse”)

b) un sistem de autorizare a editurilor și librărilor cu recunoașterea reciprocă a înscrierii în asociațiile naționale, interzicându-se membrilor să aibă raporturi comerciale cu editurile și librării neautorizați (denumit în continuare: „sistem de exclusivitate”);

c) instituirea unei comisii care să se asigure de respectarea strictă a acordului, acționând în cooperare cu comisii similare care funcționează în cadrul asociațiilor naționale, care să constate încălcările acordului, să adopte dispozițiile corespunzătoare în ceea ce privește părțile interesate, această acțiune putând conduce la excluderea părții interesate din circuitul comercial (denumit în continuare: „sistem de sancțiuni”).

7 În opinia reclamantelor, Comisia a considerat în mod eronat că acordul includea încă sistemul de exclusivitate. Fără a nega prezența unor clauze exprese în acest scop, reclamantele susțin că acestea nu au mai fost aplicate de multă vreme și ar trebui, prin urmare, să fie considerate caduce. Faptul că aceste clauze fac parte în continuare din acord nu poate fi considerat, prin urmare, o încălcare a articolului 85.

8 În cazul în care reclamantele au avut intenția de a abandona definitiv sistemul de exclusivitate, singura cale de a face acest lucru în mod eficient, în conformitate cu normele din domeniul concurenței, ar fi fost, astfel cum a remarcat Comisia în mod întemeiat la punctul 38 din decizia acesteia, aceea de a aduce o modificare formală acordului și de a o notifica în modul cerut de Regulamentul nr. 17. Dat fiind că o astfel de modificare nu a fost efectuată, singura soluția a Comisiei a fost să evalueze acordul în conformitate cu termenii notificați în 1962. La rândul său, Curtea trebuie să ia în considerare acordul în forma în care acesta a fost notificat în 1962, inclusiv sistemul de exclusivitate.

Cu privire la aplicarea articolului 85 alineatul (1)

9 La articolul 1 din decizia sa, Comisia constată incompatibilitatea acordului cu articolul 85 alineatul (1). Obiecțiile aduse acordului, indicate la punctele 34-46 din decizie, se pot rezuma după cum urmează.

Acordul contestat trebuie clasificat drept „acord între întreprinderi”, în sensul articolului 85, dat fiind că acesta creează obligații pentru membrii și afiliații celor două asociații care grupează edituri, cluburi ale cărții, importatori, reprezentanți exclusivi, comercianți cu ridicata și librării. Acesta cuprinde o restrângere a concurenței în cadrul pieței comune, atât datorită sistemului colectiv de exclusivitate, cât și datorită sistemului colectiv de prețuri impuse pe care îl cuprinde.

Sistemul de exclusivitate cuprinde o interdicție de a cumpăra sau de a deține cărți publicate în celălalt stat de către o editură neautorizată sau de a încuraja vânzarea acestora. Aceste dispoziții au ca efect limitarea celei mai mari părți a comerțului cu cărți între Belgia și Țările de Jos pentru societățile autorizate și împiedică, prin urmare, editurile și comercianții autorizați să aibă raporturi comerciale cu edituri și comercianți neautorizați din celălalt stat.

Sistemul de prețuri impuse obligă editurile din cele două state să stabilească un singur preț pentru vânzarea cu amănuntul pentru fiecare dintre publicațiile acestora și, pentru vânzători, să nu vândă, în celălalt stat, o carte la un preț cu amănuntul diferit de prețul stabilit de către editură. În opinia Comisiei, acest sistem exclude orice concurență la nivelul prețurilor pentru același titlu între librării din cele două state. Comercianților li se interzice orice efort personal care le-ar permite creșterea cotei lor de piață revânzând cărți sub prețul stabilit de către editură și acordarea unor avantaje consumatorilor rezultând din măsurile de raționalizare.

Dat fiind că majoritatea societăților care activează în sectorul cărții în Flandra și în Țările de Jos sunt înscrise în cele două asociații sau sunt autorizate de către acestea, acordul cuprinde o restrângere semnificativă a concurenței prin faptul că urmărește să supună comerțul cu cartea unei reglementări care împiedică editurile care publică cărți în limba olandeză și librării din unul dintre cele două state să aleagă în mod liber lanțul de aprovizionare sau de distribuție în celălalt stat, precum și să fixeze condițiile acestora de vânzare și de cumpărare. Acordul, în opinia Comisiei, poate, prin urmare, să împiedice libertatea comerțului între state membre. Efectele prejudiciabile ale acestuia sunt cu atât mai semnificative cu cât comerțul cu cărțile între Țările de Jos și Belgia reprezintă un volum foarte important.

10 Împotriva acestei părți a deciziei, reclamantele au invocat două serii de obiecții, unele cu caracter formal și procedural, altele privind aprecierile Comisiei cu privire la conținutul acordului.

Obiecții cu caracter formal și procedural

11 VBVB a formulat, în special, numeroase obiecții cu caracter formal și procedural, două dintre aceste obiecții au fost reluate și dezvoltate de către VBBB, astfel cum se arată în continuare.

12 În primul rând, VBVB reclamă faptul că funcționarul care a semnat comunicarea obiecțiilor nu a fost autorizat în acest sens printr-un mandat acordat de către Comisie.

13 Ca răspuns la această obiecție, care n-a fost de altfel precizată în cerere, Comisia a oferit informații suplimentare din care reiese că semnatarului documentului prin care se comunică obiecțiile i-au fost furnizate instrucțiuni în mod corespunzător, acesta fiind autorizat de către Comisie, în conformitate cu o practică aprobată în mod expres de către Curte.

14 Adresând această obiecție, reclamanta nu ține seama de faptul că delegarea de semnătură, astfel cum a recunoscut Curtea prin hotărârile sale din 14 iulie 1972 (ICI, 48/69, Rec. p. 619, punctele 10-14) și din 17 octombrie 1972 (Cementhandelaren, 8/72, Rec. p. 977, punctele 10-14), constituie metoda obișnuită prin care Comisia își exercită competența. Reclamanta nu a adus nici o dovadă care să permită să se presupună că, în

speță, administrația comunitară nu a respectat normele care se aplică în acest sens. Prin urmare, acest motiv trebuie respins.

15 În al doilea rând, VBVB susține că audierea din 18 octombrie s-a desfășurat în mod nelegal, nefiind prezenți toți funcționarii autorizați de către Comisie pentru a efectua audierea, în temeiul articolului 9 din Regulamentul nr. 99/63.

16 Articolul 9 alineatul (1) din Regulamentul nr. 99/63 prevede că „audierile sunt efectuate de către persoanele pe care Comisia le autorizează în acest sens”. În temeiul acestei dispoziții, doar persoanele autorizate în mod corespunzător de către Comisie pot efectua audieri în acest sens. Pe de altă parte, în cazul în care mai multe persoane au fost autorizate pentru a urmări o anumită cauză, această dispoziție nu impune nici o obligație în ceea ce privește prezența simultană, la audieri, a tuturor persoanelor desemnate sau a unora dintre acestea. Prin urmare, acest motiv trebuie respins.

17 În al treilea rând, VBVB acuză Comisia că nu a acceptat propunerea sa de a-l asculta, cu ocazia audierii, pe F. van Vlierden, președinte al Vereniging van Letterkundigen, în calitate de autor.

18 În conformitate cu articolul 7 alineatul (1) din Regulamentul nr. 99/63, „Comisia oferă persoanelor care au solicitat acest lucru în observațiile scrise posibilitatea de a-și prezenta verbal punctul de vedere, în cazul în care acestea au manifestat un interes suficient în acest sens”. Articolul 7 alineatul (2) adaugă că, de asemenea, Comisia poate oferi oricărei persoane posibilitatea de a-și exprima oral punctul de vedere. Comisia, astfel cum reiese din acest articol, dispune de o marjă de apreciere rezonabilă pentru a decide cu privire la interesul pe care îl poate prezenta audierea persoanelor a căror mărturie poate prezenta importanță pentru instrumentarea dosarului. În fapt, din procesul-verbal al celor două audieri reiese că reclamantele au avut ocazia de a-și exprima punctele de vedere în modul cel mai liber și de a permite unor persoane care reprezentau toate aspectele comerțului cu cărți să vorbească în numele lor. Reclamanta nu a adus elemente care să permită să se considere că, prin faptul că nu l-a audiat pe domnul van Vlierden, Comisia, în aceste circumstanțe, a restrâns în mod necorespunzător instrumentarea cazului, limitând astfel posibilitatea reclamantelor de a oferi explicații privind diferitele aspecte ale problemelor ridicate de către obiecțiile Comisiei. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

19 În al patrulea rând, reclamanta contestă caracterul incomplet al comunicării obiecțiilor, precum și insuficiența sau imprecizia anumitor obiecții formulate. Aceasta consideră că, pentru acest motiv, Comisia a încălcat articolul 4 din Regulamentul nr. 99/63 care prevede că, în deciziile sale, Comisia reține numai obiecțiile în privința cărora părțile în cauză au avut posibilitatea de a-și face cunoscut punctul de vedere. Reclamanta nu oferă indicații mai precise cu privire la elementele deciziei la care se referă această critică.

20 Dintr-o comparație între comunicarea obiecțiilor și decizia contestată rezultă că, în comunicarea obiecțiilor, Comisia a subliniat în mod explicit cele trei elemente reținute în

definitiv pentru a declara acordul incompatibil cu articolul 85 alineatul (1) și pentru a refuza o exceptare în temeiul articolului 85 alineatul (3), și anume: sistemul de prețuri impuse, sistemul de exclusivitate și sistemul de sancțiuni. Prin urmare, părțile erau pe deplin informate cu privire la sfera de aplicare a anchetei deschise împotriva lor și erau în măsură să se apere. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

21 În al cincilea rând, VBVB reclamă faptul că, în speță, Comisia nu a răspuns la unele dintre argumentele pe care aceasta le-a dezvoltat și susține că, pentru acest motiv, decizia contestată trebuie anulată pentru lipsa motivării. Aceasta menționează, în acest sens, faptul că nu s-a acordat nici o importanță argumentelor cu caracter cultural, nici argumentelor întemeiate pe articolul 10 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului și pe articolul 10*bis* din Convenția de la Paris.

22 În această privință, trebuie amintit că, deși, în temeiul articolului 190 din tratat, Comisia este obligată să menționeze elementele de fapt de care depinde justificarea deciziei și temeiurile legale în baza cărora a adoptat decizia, această dispoziție nu prevede ca aceasta să discute toate elementele de fapt și de drept care au fost invocate în cursul procedurii administrative (a se vedea, în această privință, în ultimul rând, hotărârea din 9 noiembrie 1983, Michelin, 322/81, Rec. 1983, p. 3461). Motivarea unei decizii care cauzează prejudicii trebuie să permită Curții să-și exercite controlul de legalitate și să ofere părții interesate indicațiile necesare pentru a stabili dacă decizia este sau nu întemeiată. În acest sens, trebuie să se admită faptul că, în motivarea sa, Comisia a expus în mod suficient toate considerațiile de fapt și de drept pe care s-a bazat pentru a ajunge la dispozițivul deciziei sale. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

23 În al șaselea rând, VBVB reclamă că nu i-a fost acordat accesul de către Comisie la dosarul administrativ și că nu a putut lua cunoștință, pentru acest motiv, de anumite documente sau studii pe care Comisia le-a utilizat în vederea deciziei sale.

24 Trebuie remarcat că VBVB nu a putut identifica vreun document pe care Comisia l-ar fi putut utiliza pentru a-și întemeia decizia, dar la care partea interesată nu a avut acces. Obiecția acesteia pare să se refere mai degrabă la faptul că aceasta nu a avut ocazia să ia cunoștință de dosarul Comisiei pentru a constata dacă acesta ar conține eventual documente care ar putea-o interesa.

25 În această privință, trebuie remarcat că, deși respectarea drepturilor apărării cere ca întreprinderea interesată să fi fost în măsură să-și prezinte în mod util punctul de vedere cu privire la documentele reținute de către Comisie în constatările care stau la baza deciziei sale, nu există dispoziții care să prevadă obligația Comisiei de a divulga dosarele sale părților interesate. În fapt, nu reiese că a utilizat vreun document care nu a fost accesibil părților și cu privire la care acestea nu a avut ocazia să se pronunțe. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

26 Al șaptelea motiv este expus simultan de către VBVB și de către VBVB. Cele două reclamante se plâng de faptul că, în diferite declarații, Comisia s-a angajat să efectueze o anchetă cu privire la comerțul cu carte din Comunitate înainte de a adopta o decizie în

privința acestora. Acestea fac trimitere, pe de o parte, la o declarație făcută la sfârșitul audierii din 15 și 16 martie 1978 de către reprezentantul Comisiei, domnul Ferry, pe de altă parte, la declarațiile făcute de domnul O'Kennedy, membru al Comisiei, la ședința Parlamentului European din 13 februarie 1981, cu ocazia discutării raportului lui B. Beumer cu privire la prețurile stabilite pentru cărți (respectiv, raportul ședințelor, JO 1981, anexă, nr. 1-266, p. 335 și documentele ședinței 1980-1981, nr. 1 554/80, din 10. 11. 1980), precum și la răspunsurile Comisiei la două întrebări parlamentare, primul răspuns dat la 10 august 1981 la întrebarea scrisă nr. 514/81 adresată de Beyer de Ryke (JO C 240, p. 20), al doilea răspuns la întrebarea nr. 28 a domnului Van Mien (JO 1981, anexă, nr. 1-273, p. 185).

27 Analiza acestor declarații arată că, în nici un moment, Comisia nu și-a asumat un angajament precum cel pe care i-l atribuie reclamantele. Aceasta doar a anunțat că desfășura investigații pe diferitele piețe de carte din Comunitate și că intenționa să rezolve problemele privind concurența dintr-o perspectivă de ansamblu. Aceste declarații nu au putut să o împiedice să urmărească în primul rând un anumit acord în momentul în care a încheiat instrumentarea în privința acesteia. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

28 În cele din urmă, la cel de-al optulea capăt de cerere, reclamantele contestă inconsecvența atitudinii Comisiei și încălcarea drepturilor apărării, dat fiind că, după ce i-au fost notificate în același timp acordurile naționale și acordul dintre cele două asociații și a lăsat să se înțeleagă, într-o primă etapă, că includea toate aceste acorduri în investigația sa, Comisia a eliminat din acest ansamblu așa-numitul acord „transnațional” pentru a adopta o decizie separată cu privire la acesta. Reclamantele observă că decizia în litigiu cuprinde, cu toate acestea, numeroase trimiteri la acordurile naționale și îi atribuie Comisiei intenția de a elimina aceste acorduri în mod indirect, fără a le critica în mod deschis, condamnând doar acordul „transnațional”, dat fiind că funcționarea acestuia este condiția necesară pentru integritatea acordurilor naționale.

29 Comisia admite că acordul contestat nu poate fi efectiv izolat de contextul său și că a trebuit, prin urmare, să facă trimitere în mod necesar la acordurile naționale în măsura în care acordul „transnațional” cuprinde trimiteri la acestea. Dar aceasta neagă însă că a dorit să facă o apreciere cu privire la problema dacă acordurile naționale intră în sfera de aplicare a dreptului comunitar și, în caz afirmativ, dacă acestea din urmă sunt compatibile cu dispozițiile tratatului.

30 Cu toate că raporturile între, pe de o parte, acordul „transnațional” și, pe de altă parte, acordurile naționale sunt incontestabile, nu am putea acuza Comisia că și-a concentrat acțiunea asupra acordului încheiat între cele două asociații. În fapt, cu toate că în clauzele acordului „transnațional” se face trimitere la acordurile naționale pentru fiecare dintre cele trei elemente prezentate anterior, nu este mai puțin adevărat că acest acord poate fi evaluat în funcție de propriile obiective, fără să fie necesară, de altfel, evaluarea acordurilor naționale.

31 De altfel, Comisia a exclus, la primul punct, în mod expres, acordurile naționale din sfera de aplicare a deciziei sale. Din procedura aleasă de către Comisie, reiese că hotărârea pe care o va pronunța Curtea nu ar putea fi interpretată drept o anticipare a chestiunilor care nu au făcut obiectul litigiului. În lipsa oricărei judecări preliminare în această privință, nu se poate, prin urmare, considera că procedura utilizată de Comisie a adus atingere drepturilor apărării. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

Cu privire la aplicarea articolului 85 alineatul (1)

Obiecții cu caracter material

32 Din punctul de vedere al dreptului material, reclamantele invocă cinci motive diferite, întemeiate pe încălcarea libertății de exprimare, astfel cum aceasta din urmă este garantată în special prin articolul 10 din Convenția europeană pentru apărarea drepturilor omului, pe încălcarea articolului 10*bis* din Convenția de la Paris, pe o divergență între interpretarea dată în acel caz de către Comisie articolului 85 din tratat și practica uniformă a statelor membre în acest domeniu, pe nerespectarea de către Comisie a structurii specifice a comerțului cu carte și, în cele din urmă, pe lipsa oricărei încălcări a concurenței în interiorul pieței comune, ținând seama de particularitățile teritoriului lingvistic în cauză.

1. Motiv întemeiat pe încălcarea libertății de exprimare

33 Reclamantele susțin, în esență, faptul că sistemul prețurilor impuse ar avea ca efect, datorită organizării optime a rețelei de distribuție, încurajarea diversificării titlurilor publicate de către edituri și, în acest mod, garantarea publicării unor opere care se vând mai greu, precum, de exemplu, operele științifice și poeziile. În aceste condiții, eliminarea sistemului prețurilor impuse, astfel cum o demonstrează exemplul anumitor state (reclamantele menționează în această privință experiența suedeză și experiența franceză), ar avea ca efect diminuarea libertății de exprimare și dependența activității editoriale de subvențiile de la stat. Acțiunea Comisiei este, prin urmare, incompatibilă cu libertatea de exprimare, astfel cum a fost definită la articolul 10 din Convenția Europeană a Drepturilor Omului.

34 Cu toate că este adevărat că anumite reglementări economice pot avea efecte din punct de vedere al libertății de exprimare, nu este mai puțin adevărat că reclamantele nu au stabilit în prezentul caz existența unei legături efective între decizia Comisiei și libertatea de exprimare, astfel cum este garantată de către Convenția europeană, presupunând că aceasta poate fi interpretată astfel încât să includă garanții în ceea ce privește posibilitatea de a publica cărți în condiții rentabile din punct de vedere economic. În fapt, supunerea producției și comerțului cu cărți unor norme al căror unic scop este asigurarea libertății comerțului între statele membre, în condiții normale de concurență, nu poate restrânge libertatea de publicare. Este incontestabil că aceasta din urmă rămâne protejată pe deplin atât și la nivelul editurilor, cât și la nivelul distribuitorilor. Prin urmare, acest motiv trebuie respins.

2. Motiv întemeiat pe încălcarea articolului 10*bis* din Convenția de la Paris

35 Reclamantele susțin că sistemul prețurilor impuse ar constitui o garanție împotriva practicii „produselor de apel”, adică împotriva vânzării, la prețuri anormal de scăzute, a anumitor cărți, având drept unic scop atragerea clienței. Acestea consideră că astfel de practici contravin articolului 10*bis* din Convenția de la Paris în versiunea care rezultă din Actul de la Lisabona din 31 octombrie 1958 (Manuel des conventions, publicat de Birourile internaționale reunite pentru protecția proprietății industriale, Geneva). Această convenție ar avea ca efect obligarea în egală măsură a Comisiei și ar trebui, prin urmare, să aibă întâietate în raport cu normele din domeniul concurenței.

36 Se pare că, prin trimiterea la articolul 10*bis* din Convenția de la Paris, reclamantele se referă la primul paragraf al acestui articol, conform căruia „țările Uniunii trebuie să asigure pentru resortisanții Uniunii o protecție efectivă împotriva concurenței neloiale”. Acestea consideră că practica „produselor de apel” constituie un act de concurență neloială în sensul dispoziției citate. Dat fiind că, în opinia acestora, sistemul prețurilor impuse constituie o apărare împotriva unor asemenea practici, Comisia nu ar avea dreptul de a solicita eliminarea acestora prin aplicarea normelor de concurență din tratat.

37 Faptul că un sistem de prețuri impuse ar putea avea, în mod secundar, drept consecință împiedicarea unei practici neloiale precum cea descrisă de reclamante nu este, cu toate acestea, un motiv suficient pentru ca articolul 85 alineatul (1) să nu se aplice unui întreg segment de piață cum este comerțul cu cărți. Întreprinderile care au fost eventual afectate de practici comerciale neloiale trebuie să recurgă la legislația privind practicile comerciale existentă, într-o formă sau alta, în toate statele membre, și care permite evitarea abuzurilor de tipul celui semnalat de către reclamante. Pe de altă parte, existența unor asemenea abuzuri nu ar putea, în nici un caz, să justifice încălcarea regulilor de concurență ale Comunității. Prin urmare, acest motiv trebuie respins.

3. Motiv întemeiat pe divergența între acțiunea Comunității și politica urmată în acest domeniu de către diferite state membre

38 Reclamantele susțin că, în temeiul unor legislații și practici judiciare uniforme, sistemul prețurilor impuse pentru carte este admis în toate statele membre și, în orice caz, în Republica Federală Germania, în Franța și în Regatul Unit. Prin urmare, Comisia ar trebui să accepte această practică uniformă drept linie directoare obligatorie pentru propria sa politică în acest domeniu.

39 Comisia invocă în această privință că practicile care predomină pe cele trei piețe luate în considerare nu se pot compara cu sistemul instituit prin acordul care face obiectul deciziei atacate. De asemenea, aceasta a lăsat să se înțeleagă că, în orice caz, își rezervă dreptul de a evalua practicile invocate de către reclamante în raport cu cerințele tratatului.

40 Este necesar să se remarce, în această privință, că se poate impune pentru aplicarea normelor de concurență din tratat practici legislative sau judiciare naționale, chiar dacă acestea ar fi comune tuturor statelor membre. Acest lucru este valabil într-o și mai mare

măsură pentru practicile societăților particulare, chiar dacă sunt tolerate sau aprobate de către autoritatea publică a unui stat membru. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

4. Motiv întemeiat pe nerespectarea, de către Comisie, a structurii speciale a pieței cărții

41 Reclamantele, sprijinite în această privință îndeosebi de către intervenientele GALC și GELC, susțin că, prin concurența urmărită de tratat, trebuie să se înțeleagă o „concurență efectivă”, adaptată condițiilor speciale ale pieței în cauză. Greșeala Comisiei constă în faptul că aceasta nu a ținut seama de natura specifică a cărții ca produs și de caracterul și de structura specifică a pieței cărții, considerând că o concurență la nivelul prețurilor este principalul factor concurențial. Or, fiecare carte constituie o piață în sine, iar elasticitatea prețurilor cărților ca produse este minimă, astfel încât alți factori ai concurenței prezintă un interes predominant în raport cu prețul. Reclamantele menționează în această privință: varietatea ofertei, diversitatea stocului deținut de către librari, rapiditatea cu care sunt executate comenzile, prestările de servicii oferite consumatorilor sub forma informării și a consilierii.

42 Reclamantele arată, de asemenea, că practica prețurilor impuse nu afectează libertatea concurenței, atât la nivelul editurilor – care pot alege în mod liber titlurile pe care le publică și stabilesc prețul în funcție de situația pieței -, cât și în raporturile dintre diferitele etape ale lanțului de distribuție, comercianții cu ridicata și cu amănuntul. Acest sistem prezintă numai avantaje pentru consumator, deoarece acesta din urmă poate cumpăra aceeași carte în toate locurile la același preț, beneficiind, în schimb, de o ofertă extinsă și de un serviciu optim.

43 În fața acestei argumentări, Comisia subliniază că nu încalcă libertatea concurenței între edituri și nici faptul că mecanismul prețurilor impuse permite existența unei anumite concurențe în cadrul sistemului de distribuție, între edituri, comercianți cu ridicata și cu amănuntul, având ca obiect repartizarea marjei existente între prețul de vânzare al editorului și prețul aplicat obligatoriu în vânzările către consumator. Aceste date fiind admise, decizia vizează în realitate, în opinia Comisiei, politica asociațiilor reclamante în materie de marjă de profit și structura lanțurilor de distribuție care constituie consecința acesteia. Comisia consideră că sistemul prețurilor impuse elimină în totalitate concurența prețurilor la nivelul comercianților cu amănuntul și elimină astfel orice stimulent pentru eforturile care vizează o raționalizare a distribuției în condiții care avantajează consumatorul. Aceasta pune la îndoială analiza reclamantelor conform căreia, din perspectiva consumatorului, prețul cărții este un factor neimportant în raport cu alte prestări secundare, precum diversitatea ofertei și serviciul. Aceasta consideră că introducerea unei concurențe a prețurilor la nivelul distribuției finale poate fi avantajoasă pentru o mai bună difuzare a cărții în condiții mai economice.

44 Adoptând o poziție cu privire la argumentarea părților, întemeiată pe structura specifică a pieței cărții, care formează punctul central al litigiului, Curtea amintește, astfel cum s-a arătat mai sus, că aceasta este sesizată exclusiv cu privire la problema conformității acordului „transnațional” cu articolul 85 alineatul (1) și că nu se poate

pronunța, prin urmare, cu privire la efectele restrictive ale acestui acord în ceea ce privește schimburile comerciale pe piețele cărții de limbă olandeză în Țările de Jos și în Belgia.

45 Curtea consideră, cu toate acestea, că particularitățile acestei piețe nu le autorizează pe cele două asociații să stabilească, în raporturile reciproce ale acestora, un sistem restrictiv al cărui efect să fie înlăturarea oricărei libertăți de acțiune pentru distribuitori în ceea ce privește stabilirea prețului de vânzare, acest lucru desfășurându-se la nivelul vânzării finale către consumatori. Un asemenea dispozitiv contravine articolului 85 alineatul (1) litera (a), care interzice în mod expres toate acordurile care „stabilesc, direct sau indirect, prețurile de cumpărare sau de vânzare”. De asemenea, sistemul de prețuri impuse, prevăzut în acord, permite fiecăreia dintre cele două asociații să controleze, din punct de vedere al stabilirii prețurilor, debușeele până în ultima etapă în celălalt stat membru și să facă astfel imposibilă introducerea unor metode de vânzare care pot permite aprovizionarea consumatorilor în condiții mai avantajoase din punct de vedere economic, astfel încât asociațiile reclamante sunt în conflict și cu dispozițiile articolului 85 alineatul (1) litera (b).

46 Prin urmare, presupunând chiar că natura specifică a cărții ca obiect de comerț ar putea justifica anumite condiții particulare în materie de distribuție și de prețuri, este necesar să se concluzioneze că, în orice caz, însăși faptul că două mari asociații naționale de edituri și de librării au extins pentru schimburile comerciale intracomunitare legislația, controlată în mod riguros, care este în vigoare în cadrul acestora, constituie o restrângere a concurenței suficient de evidentă pentru a justifica evaluarea efectuată de Comisie în temeiul articolului 85 alineatul (1). Prin urmare, motivul invocat de către reclamante trebuie respins.

5. Motiv întemeiat pe lipsa oricărui prejudiciu adus comerțului între statele membre

47 Reclamantele invocă, în ceea ce privește aplicarea articolului 85 alineatul (1), faptul că, în speță, Comisia a considerat pe nedrept că acordul putea aduce atingere concurenței în comerțul între statele membre. Acestea susțin, în această privință, că, ținând seama de comunitatea lingvistică existentă între Țările de Jos și partea flamandă a Belgiei, dimensiunea geografică de luat în considerare este teritoriul de limbă olandeză, în măsura în care acesta constituie o unitate și nu teritoriul politic al celor două state în cauză. Însă, considerând lucrurile din acest punct de vedere, acordul produce efecte exclusiv în zona avută în vedere și, prin urmare, nu aduce atingere pieței comune. Această stare de fapt a fost consacrată recent prin Tratatul de uniune lingvistică olandeză din 9 septembrie 1980, încheiat între Belgia și Țările de Jos (Moniteur belge, 1982, p. 1786, și Staatsblad van het Koninkrijk der Nederlanden, 1981, p. 453).

48 Această argumentare a reclamantelor nu ține seama de formularea expresă de la articolul 85, care vizează „comerțul între state membre”. În prezentul caz, acordul aduce atingere în mod incontestabil comerțului între cele două state membre, în ciuda legăturilor lingvistice existente între acestea. Prin urmare, acest motiv trebuie, de asemenea, respins.

49 Din cele menționate anterior rezultă că, în mod justificat, Comisia consideră că acordul intră sub incidența interdicției de la articolul 85 alineatul (1).

Cu privire la aplicabilitatea articolului 85 alineatul (3)

50 În momentul notificării acordului și în cazul în care acesta ar fi considerat drept incompatibil cu articolul 85 alineatul (1), reclamantele au solicitat Comisiei să utilizeze competența pe care i-o rezervă articolul 85 alineatul (3), declarând că interdicția de la alineatul (1) nu se aplică acordului lor. Prin articolul 2 din decizia sa, Comisia a respins această cerere de exceptare. La punctele 47-63 din motivare, aceasta a analizat, în lumina criteriilor menționate la articolul 85 alineatul (3), de ce, în opinia sa, acordul nu constituie o contribuție la îmbunătățirea producției sau a distribuției produselor, de ce o parte echitabilă a profitului nu este rezervată utilizatorilor, de ce restricțiile impuse de acord nu îi par indispensabile și de ce acordul exclude concurența pentru o parte semnificativă a produselor în cauză.

1. Refuzul Comisiei de a admite propunerile alternative ale reclamantelor

51 Astfel cum s-a indicat mai sus, reclamantele au prezentat Comisiei anumite propuneri alternative la care se face trimitere în motivarea deciziei (punctele 24-31). Acestea contestă faptul că aceste propuneri, care ar fi putut atenua efectul sistemului de prețuri impuse, nu au fost acceptate de către Comisie, iar aceasta, în ceea ce o privește, nu a formulat propuneri concrete care ar fi permis o exceptare.

52 În această privință, trebuie în primul rând să se arate că obiectul procedurii administrative preliminare este pregătirea deciziei Comisiei privind încălcarea normelor de concurență, dar că această procedură constituie, de asemenea, o ocazie, pentru societățile în cauză de a-și adapta practicile incriminate normelor din tratat. În cazul în care se cere o exceptare în temeiul articolului 85 alineatul (3), în primul rând societățile interesate trebuie să prezinte Comisiei elementele de probă care urmăresc să stabilească justificarea economică a unei exceptări și, în cazul în care Comisia ridică anumite obiecții, să-i prezinte alternative. Cu toate că este adevărat că, în ceea ce o privește, Comisia poate oferi indicații întreprinderilor cu privire la eventualele soluții alternative, aceasta nu este obligată în mod legal să facă acest lucru și cu atât mai puțin să accepte propuneri pe care le consideră incompatibile cu condițiile de la articolul 85 alineatul (3).

Prin urmare, acest motiv trebuie respins.

2. Problema îmbunătățirii producției și a distribuției cărții

54 Reclamantele, împreună cu intervenientele GALC și GELC, pretind că acordul urmărește să îmbunătățească producția și distribuția cărții datorită sistemului de „subvenționare încrucișată” a cărui existență se datorează sistemului de prețuri impuse. Acestea explică, în această privință, că existența unui preț fix permite editorului, datorită profitului înregistrat din operele de succes, care se vând ușor și care au un tiraj

semnificativ, să-și asume sarcina și riscul publicării de opere mai dificile și mai puțin rentabile. La rândul lor, distribuitorii sunt în măsură să păstreze stocuri mai mari și să servească mai bine clientela, contribuind astfel la difuzarea unui număr mai mare de opere diferite.

55 Pe de altă parte, eliminarea prețului impus ar avea ca efect concentrarea comerțului asupra operelor care se vând ușor, având drept consecință renunțarea la titlurile mai dificile. Cu toate că este adevărat că operele de succes se vând mai repede, consecințele negative sunt, de altfel, numeroase: editurile nu ar mai putea să-și asume riscul editării unor opere mai puțin promițătoare, iar existența micilor edituri specializate ar fi, pentru acest motiv, amenințată. Varietatea titlurilor publicate ar fi, prin urmare, redusă, numărul librăriilor care dețin o gamă variată de cărți și care asigură un serviciu cu clienții ar scădea în avantajul distribuitorilor interesați exclusiv de vânzarea de opere cu tiraj semnificativ care le permite să-și reducă marja de profit. Drept consecință a acestei transformări a structurii distribuției, ar trebui să ne așteptăm, în schimbul reducerii prețurilor cărților care se vând ușor, la o creștere corespunzătoare a prețului tuturor celorlalte cărți.

56 Comisia contestă deducerile reclamantelor. Consideră că acestea nu au stabilit existența unei relații tip cauză-efect între eliminarea prețului impus și fenomenele pe care le-au descris, precum reducerea numărului de titluri publicate și a numărului de librării care dețineau un stoc suficient de variat. În opinia Comisiei, mecanismul „subvenționării încrucișate” depinde în special de politica urmată de către edituri în stabilirea prețurilor lor de vânzare și ar putea funcționa fără să fie necesar să se recurgă la un sistem de prețuri impuse care se referă în special la distribuția și nu la editarea cărților. Reducerea numărului de librării a început deja, în ciuda existenței sistemului de prețuri impuse, ceea ce ar demonstra că se datorează altor cauze. Introducerea unor noi metode de vânzare în sectorul cărții, precum crearea unor raioane specializate în marile magazine și în punctele de difuzare a presei, ar avea ca efect încurajarea difuzării cărții la noi categorii de consumatori. În definitiv, este posibil să se imagineze organizarea unui sistem eficient de distribuție fără a se recurge la sistemul constrângător al prețurilor impuse.

57 Intervențiile pentru Comisie, NV Club, NV GB-Inno-BM și NV Sodal, afirmă că diversitatea ofertei, menținerea stocurilor, rapiditatea executării comenzilor și celelalte servicii pentru clienți sunt perfect compatibile cu o politică de rabaturi, cum o demonstrează experiența în diferite state membre ale Comunității.

58 În fața acestor argumente, este necesar să amintim încă o dată faptul că aprecierea Curții se poate referi doar la acordul „transnațional”. Nu reiese că, atunci când a refuzat, ținând seama de caracteristicile acestui acord, să recunoască faptul că acesta ar putea îmbunătăți producția și distribuția cărții în perspectiva schimburilor între piețele cărții de limbă olandeză în Țările de Jos și Belgia, Comisia a depășit limitele puterii sale de apreciere.

59 Reclamantele, în ceea ce le privește, nu au reușit să demonstreze că păstrarea acordului „transnațional” este o condiție a îmbunătățirii producției și a distribuției cărții,

prin extinderea efectelor sistemului „subvenționării încrucișate” la schimburile între cele două piețe în cauză, oricare ar fi, la urma urmei, evaluarea meritelor intrinsece ale acestui sistem, care se poate realiza în mod conclusiv doar în raport cu acordurile naționale.

60 Date fiind limitele acestui litigiu, este necesar să se respingă motivul invocat de către reclamante împotriva refuzului Comisiei de a recunoaște că acordul în litigiu poate contribui la îmbunătățirea producției sau a distribuției produselor.

61 Întrucât condițiile necesare acordării exceptării prevăzute la articolul 85 alineatul (3) au un caracter cumulativ, este, prin urmare, inutil să se analizeze motivele referitoare la celelalte condiții ale exceptării.

62 Din cele menționate anterior rezultă că acțiunea trebuie respinsă.

Cu privire la cheltuielile de judecată

63 În conformitate cu articolul 69 alineatul (2) din Regulamentul de procedură, partea care cade în pretenții este obligată la plata cheltuielilor de judecată.

64 Întrucât au căzut în pretenții, reclamantele și intervenientele trebuie obligate la plata cheltuielilor de judecată; cu toate acestea, în ceea ce privește cheltuielile de judecată pentru procedura ordonanței președințiale, este necesar să se țină seama de faptul că intervenientele nu au participat la această procedură.

Pentru aceste motive,

CURTEA,

hotărăște:

1) Respinge acțiunile.

2) Obligă reclamantele și intervenientele la plata cheltuielilor de judecată pentru procedura principală. Obligă, de asemenea, reclamantele la plata cheltuielilor de judecată pentru procedura ordonanței președințiale.

	Mertens de Wilmars	Koopmans	Bahlmann
Galmot	Pescatore	Mackenzie Stuart	O'Keeffe
Bosco	Due	Everling	Kakouris

Pronunțată în ședință publică la Luxemburg, 17 ianuarie 1984.

Grefier
P. Heim

Președinte
J. Mertens de Wilmars